

Мілевська М.І.

студент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ КОДИФІКАЦІЙ НОРМ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Актуальність обраної мною теми зумовлена тим, що сучасні загальносвітові процеси інтеграції та глобалізації вимагають вдосконалення правового забезпечення в усіх сферах міжнародних відносин. Однією з важливих проблем сучасного міжнародного права є розуміння сутності та умов реалізації міжнародно-правової відповідальності держав за міжнародно-протиправні діяння. Роль інституту міжнародно-правової відповідальності стає важливою для Української держави саме сьогодні, коли визначаються новітні вектори зовнішньої політики. За цих обставин необхідно розуміти юридичні механізми вирішення можливих суперечок, взаємні межі відповідальності України та інших держав.

Питанням відповідальності держави за міжнародно-протиправні діяння присвячені праці як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців в галузі міжнародного права: Д. Анцилотті, М. М. Антонович, І. П. Бліщенко, Я. Броунлі, М. В. Буроменського, В. Г. Буткевича, В. А. Василенка, О. Ф. Висоцького, Л. Г. Гусейнова, А. Кассезе, Ю. М. Колосова, П. М. Куріса, Д. Б. Левіна, І. І. Лукашука, В. А. Мазова, Ю. В. Манійчука, Л. Ф. Оппенгейма, Ю. В. Петровського, С. Б. Раскаля, Г. І. Тункіна, М. О. Ушакова, М. Н. Шоу, А. Фердросса.

На мою думку, щоб розібрати порушене мною проблемне питання, спочатку, необхідно надати визначення, що саме собою представляє міжнародно-правова відповідальність.

Комісією ООН з міжнародного права надане визначення міжнародно-правової відповідальності, як всіх видів правовідносин, що виникають в рамках міжнародного права в результаті міжнародно-правового діяння держави, – незалежно від того чи обмежені ці відносини правовідносинами між державою, яка вчинила протиправне діяння і державою, яка безпосередньо постраждала, або ж вони розповсюджуються також на інших суб'єктів міжнародного права і незалежно від того, чи сконцентровані вони на зобов'язанні винної держави відновити в правах державу, яка постраждала і стягнути нанесені їй збитки (шкоду), чи охоплюють також право самої держави, яка постраждала або інших суб'єктів міжнародного права застосувати до держави, яка винна, будь-яку санкцію, яка передбачена міжнародним правом [1, с. 86].

Генезис галузі міжнародно-правової відповідальності ґрунтувався саме на принципі, відповідно до якого будь-яке міжнародно-протиправне діяння держави, як суб'єкта міжнародного права, тягне за собою міжнародну

відповідальність [2, с. 60]. В свою чергу, в результаті розвитку цього інституту, він став охоплювати також відносини з приводу компенсації збитків, завданих правомірною поведінкою, в чому проявляється особливість міжнародно-правової відповідальності в сучасних умовах.

Наявність влади свідчить про наявність відповідальності, тому у зв'язку з важливістю даної проблеми Комітет експертів з прогресивного розвитку міжнародного права, створений Радою Ліги Націй у 1924 р., з самого початку своєї роботи над кодифікацією норм міжнародного права на першій сесії в Женеві у 1925 р. окремо виділив питання про відповідальність держав за шкоду, заподіяну на її території іноземцям та їх майну [3, с. 29].

Комісія міжнародного права, створена у 1947 р. Організацією Об'єднаних Націй (далі – ООН), на своїй першій сесії у 1949 р. обрала для обговорення тему «відповідальності держав» в якості однієї з чотирнадцяти, попередньо затверджених для цілей кодифікації [4, с. 145].

Наступною важливою подією процесу кодифікації норм відповідальності держав, як пише А. Кассезе, можна назвати Гаазьку конференцію з кодифікації 1930 р. [5, с. 182]. Третій комітет, у якому обговорювалося питання про відповідальність держав, ухвалив 10 статей. У доповіді комітету відзначалося, що він вирішив відмовитися від спроб визначити будь-які конкретні формулювання, бо відведений для роботи час виявився недостатнім для завершення дослідження проблеми відповідальності.

У подальшому з метою «підтримки та розвитку мирних відносин між державами» Генеральною Асамблеєю ООН була підтверджена необхідність кодифікації принципів міжнародного права, якими визначається відповідальність держав. Розпочати відповідну кодифікацію було у 1953 р. остаточно запропоновано Комісії міжнародного права ООН. Наслідком ретельного вивчення зазначеного питання стало рішення Комісії міжнародного права ООН, відповідно до якого було розпочате вивчення загальних правил притягнення держав до міжнародно-правової відповідальності, не обмежуючись випадками заподіяння шкоди на її території іноземцям та їх майну [3, с. 228]. В результаті у 2001 р. Комісією міжнародного права ООН було затверджено Проект статей про відповідальність держав за міжнародні протиправні діяння, який охоплює відповідні норми універсального характеру.

12 грудня 2001 року Резолюцією ГА ООН були прийняті Статті про відповідальність держав за міжнародні протиправні діяння, що стало одним з найбільших досягнень у розвитку такої важливої галузі міжнародного права, як галузь міжнародно-правової відповідальності [5, с. 118]. Норми статей вважалися такими, що зможуть сприяти більш ефективному захисту колективних інтересів міжнародної спільноти на глобальному рівні [5, с. 119], оскільки право міжнародно-правової відповідальності держав нарівні з правом міжнародних договорів є основою міжнародного права [6]. Проте, на жаль, на

відміну від права міжнародних договорів, яке використовується і розвивається в дипломатичній практиці, право міжнародно-правової відповідальності держав не застосовується на практиці у тій мірі, яка пропонується теорією [6]. Це, зокрема, спостерігаємо в нашій країні, коли норми міжнародного права не діють так, як на те розраховує Україна, що тягне за собою затяжний міжнародний конфлікт і безкарну агресію в сторону нашої держави.

Крім того, ще одним значним недоліком Статтей виявилось те, що їх норми ніяким чином не розповсюджували свою дію на інших суб'єктів міжнародного права, у тому числі на міжнародні організації, в той час, як, починаючи з середини ХХ століття, на міжнародній арені спостерігався їх стрімкий зріст.

Міжнародні організації є суб'єктами міжнародного права з 1986 року, з року прийняття Конвенції про право договорів між міжнародними організаціями. У зв'язку з цим набуває актуальності питання про кодифікацію норм про їхню відповідальність, як це було зроблено з нормами про відповідальність держав.

У теорії міжнародного права існує декілька підходів до елементів міжнародно-протиправного діяння міжнародної організації. У рамках радянської доктрини існувала думка, згідно якої склад міжнародно-протиправного діяння має у своєму складі ті ж елементи, як і протиправне діяння у національному праві. У західній доктрині, а також у працях деяких російських вчених стверджується, що міжнародно-протиправному діянню притаманний двохелементний склад. При розробці проектів статей про відповідальність міжнародних організацій дотримувалися положень західної доктрини [6].

У 2008 році Комісія Міжнародного права ООН представила текст проектів статей про відповідальність міжнародних організацій. У 2009 році цей проект був прийнятий у першому читанні. Слід зазначити, що це було, знову ж таки, значним кроком вперед, оскільки з посиленням впливу міжнародних організацій на міжнародні відносини, вони повинні нести відповідальність за свої дії, як це роблять держави [6].

Також триває робота Комісії над темою «Міжнародна відповідальність за шкідливі наслідки діянь, не заборонених міжнародним правом». Так, зокрема, був прийнятий такий документ: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 61 / 36 про «Розподіл збитків у випадку транскордонної шкоди, заподіяної в результаті небезпечних видів діяльності» (Додаток «Принципи, що стосуються розподілу збитків у випадку транскордонної шкоди, спричиненої в результаті небезпечних видів діяльності»), 2006 р. [4, с. 402].

Отже, підводячи підсумки, хотілося зазначити, що інститут міжнародної відповідальності держави має важливе значення для підтримки міжнародного правопорядку та підвищення ефективності міжнародного права. Він виконує коригувальну функцію в механізмі міжнародно-правового регулювання,

сприяючи його безперервній дії [7, с. 235]. Крім того, не менш важливою його функцією є превенція міжнародних правопорушень.

Таким чином, Проекти статей Комісії міжнародного права ООН покликані регулювати міжнародно-правові відносини, які давно перестали бути двосторонніми та охоплювати лише держави, в якості їх безпосередніх учасників. Результати кодифікації є ще одним досягненням на шляху до загальної систематизації існуючих норм міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Ежегодник Комиссии международного права. – 1973. – Т. 2. – С. 204.
2. Factory at Chorzow (Germany v. Poland): Judgement of 13 September 1928 // Collection of Judgments: Publications of the Permanent Court of International Justice. – 1928. – Series A. – No. 17. – P. 5– 105.
3. Лукашук И. И. Право международной ответственности / И. И. Лукашук. – М. : Волтерс Клувер, 2004. – 432 с.
4. Колосов Ю. М. Ответственность в международном праве / Ю. М. Колосов. – М. : Юрид. лит., 1975. – 256 с.
5. Блажевич Ю. Ю. Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння : дис. канд. юрид. наук : 12.00.11 / Ю. Ю. Блажевич ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – К., 2006. – 219 с.
6. Воробйова К. До питання про кодифікацію права міжнародної відповідальності.: Проект статей про відповідальність міжнародних організацій. // Журнал міжнародного права та міжнародних відносин. – 2006. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://evolutio.info/content/view/1037/179/>.
7. Василенко В.А. Ответственность государства за международное правонарушение. – К.: Вища школа, 1976. – 276 с.

Сосницька Ю.Д.

студент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВАТИКАНУ ЯК СУБ'ЄКТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

До здобуття Україною незалежності у вітчизняній юридичній науці з огляду на ідеологічні та світоглядні чинники правова природа Ватикану у міжнародному праві практично не досліджувалася. Для України це стало особливо актуальним з моменту встановлення дипломатичних відносин з державо-містом Ватикан в 1992 році.

Поняття міжнародної правосуб'єктності розглядається у двох аспектах: як інститут системи міжнародного права та як якісна характеристика його